

La crida de l'escriptura. Les paraules a *La santa*, d'Antònia Vicens

CULTURA | NARRATIVA / 25 JUNY, 2019

L'any 1980 Antònia Vicens publicava *La santa*, una novel·la que reprenia alguns dels motius que entreteixien la seva narrativa, iniciada a finals dels 60.

Durant més d'una dècada Vicens havia tractat, amb cruïda i un llenguatge de gran fertilitat metafòrica i lingüística, la situació de la dona en un entorn clarament hostil. L'illa de Mallorca era l'epicentre d'unes històries, en part formatives, protagonitzades per dones soles, víctimes de la incomunicació familiar i d'un sistema moral i educatiu que les relegava a posicions socials i professionals subalternes.

Amb aquestes obres Vicens s'imposava com a creadora de paraules. Paraules que fereixen i fan mal, que furguen en les ferides d'allò que veu i viu. Llegir els seus llibres és entrar en un festí verbal, un festí que arrela en la confiança de l'autora —una confiança plena, profunda— en el poder de la imaginació verbal. En els seus escrits la paraula és instrument de rebel·lia i llibertat i permet de subvertir unes constriccions econòmiques i socials, clarament determinades pel context, ja sigui en la postguerra o en la transició.

Vicens escriu a raig una literatura que, fins al 2009, es canalitzarà a través de la narrativa. El seu imaginari, ple de personatges de contenidor, que incomoden, s'articula a través d'una prosa densa, que Lluïsa Julià ha qualificat de sintètica, condensada i plàstica, i que comparteix molts procediments amb la lírica. A partir del 2009 l'impuls d'escriure s'expressarà a través de la poesia. Reconeguda amb el Premio Nacional de Poesía 2018 del Ministeri de Cultura, l'obra de Vicens, en part no reeditada i només localitzable en llibreries de vell, ha estat objecte de revisió recentment, en l'entrevista que li feu Sebastià Portell i Clar a *Antònia Vicens. Massa deutes amb les flors* (2016) i en el volum col·lectiu *Davant el fulgor* (2018), a cura de Sebastià Perelló i Sebastià Portell.

Al centre de la seva trajectòria podem situar-hi *La santa*, una novel·la on excel·leixen dos dels trets de l'obra vicensiana: la suggestió i la densitat. La ficció és protagonitzada per Drucila, una noia pobra que explica la seva infantesa i adolescència en un monòleg on el present es confon amb el passat. Reclosa en l'espai familiar, la narradora és víctima dels crits i els insults d'una mare que l'avorreix i es frustra mirant per la finestra, davant la feblesa humiliant del pare, un antic guàrdia civil consumit per la beguda. Aquest darrer personatge viu obsessionat per la lluna, a qui culpa d'haver-lo empès a assassinar un company. En el record, la noia evoca com els pares li «posaven l'odi a punt, com l'hora en un rellotge despertador» (95).

Amb imatges de gran profunditat i bellesa, el llibre, que tot just ocupa 100 pàgines, inclou descripcions plenes de càrrega simbòlica. Així, la lluna, segons la mirada del pare, és «blanca, grossa i rodona com una palangana de porcellana, carregada de llum, voltada de colors, colpejant de blanc de zinc les crestes de les ondes, intensificant el blanc cendrós de les roques, la mimosa de la sorra» (34). I la infància, el tema que motiva el relat, és «aquest desconcert» (45), un moment de confusió entre coneixement i desconeixement, que té com a experiència central el dolor.

La novel·la també explica un conflicte col·lectiu: l'esfondrament provocat per la guerra i la imposició de la moral coercitiva de la dictadura. La confusió en què es troba la protagonista posa en evidència algunes de les tensions que provoca un món desballestat i injust, que s'acarnissa en els éssers més febles. La crítica social inclou, a la vegada, una denúncia a la destrucció del paisatge de l'illa. Així, la revolta de la noia, sintetitzada en la fugida final, sembla solidaritzar-se amb la rebel·lia de «sa terra, tant vexada la pobra, [que] s'exalta i converteix un home en instrument de venjança» (75).

En la seva vèrbola, Drucila, que recupera records perbocant-los, mostra els deliris causats per la misèria. En una societat fortament ritualitzada, on l'educació està en mans de monges que, com les pupil·les, saben poc i són porugues, la religió es converteix en el ferment per a l'evasiva. A través de les cerimònies litúrgiques (com la processó amb la santa del títol) es reafirmen uns fonaments socials que, a la vegada, seran socavats de soca-rel amb el trencament de les convencions final. La religió, a la vegada, enforteix l'autoritat del vicari del poble, de qui Drucila serà víctima.

La santa és, fet i fet, una novel·la crua i poètica, que crea una història amb la força del col·loquial mallorquí, descrivint episodis de gran plasticitat. Ja a l'inici del llibre en tenim un bon exemple: «El meu plor potent de criatura ofesa, incapaç, que es revinclu i cau d'esquena, el trespol gopellut, una sínia de cadires corcades voltant damunt el meu cap» (12). De mica en mica Drucila va explicant, fragmentàriament, records i pensaments furtius: les converses entre la mare —que idealitza un pretendent de joventut— i la veïna, prostituta; les classes amb les monges beates —on les noies són educades a partir de models de verges i santes— i les primeres escapades amb Pere, un noi més jove.

La protagonista es contraposa a personatges marcats pel destí, com la veïna boja, viuda i òrfena de fill, o la mare, que «madoneja», «encambuixada» i «grassa de pretensions». En el poble, les comares li creen una sensació de desassossec: «Les dones xerrucaven i jo, una mica encongada, amb el barral a la mà esquerra, em sentia virolar, talment l'horabaixa, xapada p'enmig, lila i negra com un porc enorme amb la panxa oberta, a punt de treure-li la butza» (97). Totes aquestes relacions, distants, li recorden el món «una mica absurd [...], i una mica capgirat» (80) en què viu, desencaixada, mentre «creixia la meua incapacitat com una mena de rot agre, el mal gust del qual no hi havia eixarop que el guarís» (98).

Per la seva capacitat d'expressar amb la força de les paraules l'inconformisme d'uns personatges a la vegada crèduls i rebels, la literatura de Vicens obliga a llegir i rellegir, a fixar-se en la manera de dir i fer visibles unes determinades maneres d'enunciar realitats. En la seva escriptura Vicens atorga pes i rellevància al llenguatge, i ens fa percebre la importància de les lletres en un món on el dir grata i fa mal. Fa literatura, al cap i a la fi.

ETIQUETES: [ANTONIA VICENS](#) [ANTONIA VICENS. MASSA DEUTES AMB LES FLORS LA SANTA](#) [DAVANT EL FULGOR](#) [SEBASTIÀ PERELLÓ](#)
[SEBASTIÀ PORTELL](#)

MARIA DASCA | ÚLTIMES PUBLICACIONS

(Tarragona, 1977). És professora de llengua, literatura i traducció, i investigadora especialista en literatura catalana contemporània. Ha publicat el llibre *Entenebrats. Literatura catalana i bogeria* (2016) i diversos articles sobre narrativa actual. En l'actualitat és professora d'estudis catalans a la Universitat de Harvard.

